

Lífeyriskerfið - okkar eign

18. apríl 2013

Pórey S. Þórðardóttir hrl.
framkvæmdastjóri Landssamtaka Lífeyrissjóða

Lífeyriskerfið – okkar eign og áhætta
Háskólinn í Reykjavík

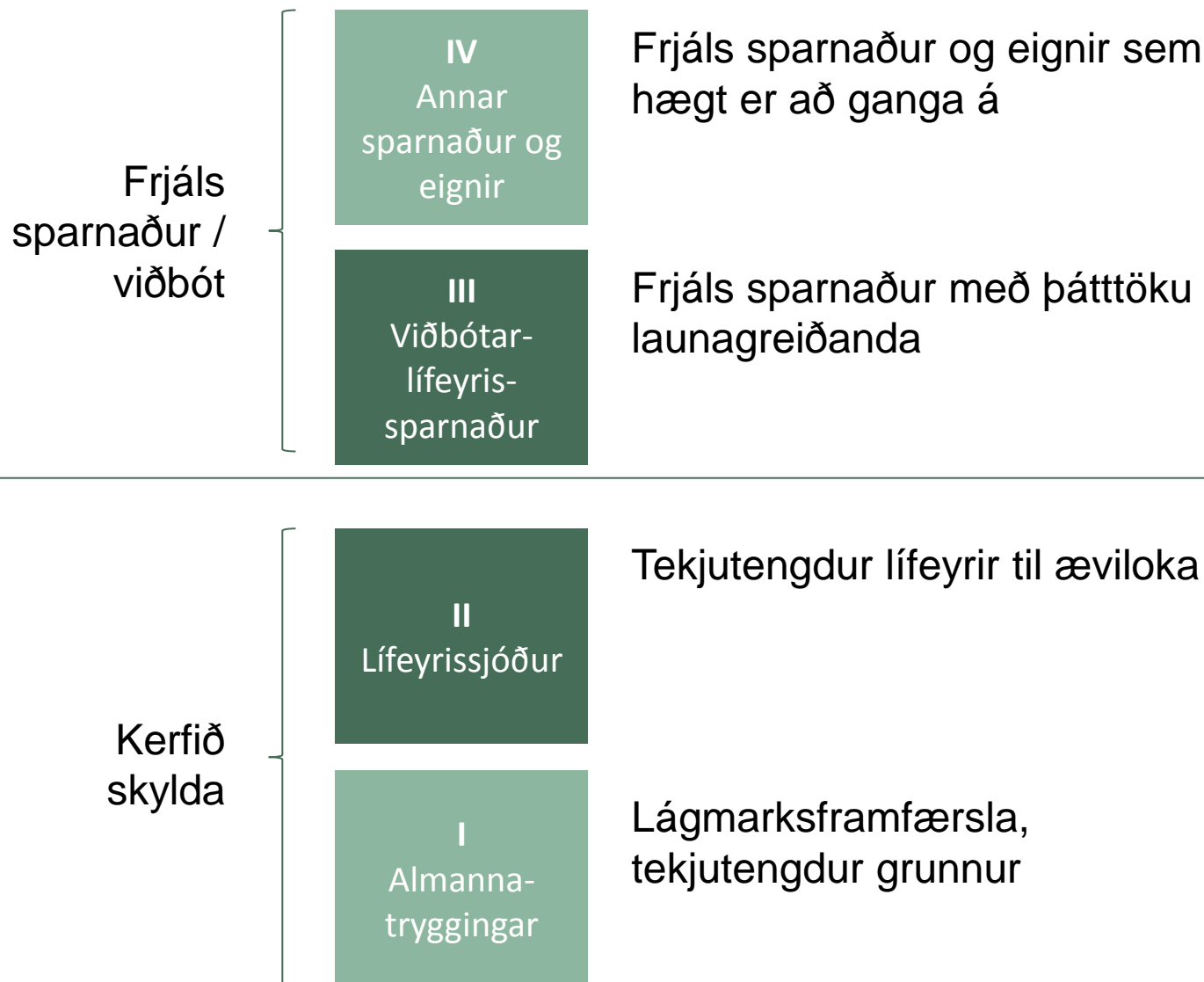
Uppbygging íslenska lífeyrissjóðakerfisins

- Þriggja stoða kerfi í samræmi við það kerfi sem Alþjóðabankinn (World Bank) hefur lagt til, þ.e. að lífeyriskerfi þjóða samanstandi af þremur stoðum þar sem:
 - Fyrsta stoðin á að vera opinbert kerfi líkt og almannatryggingakerfið íslenska endurspeglar
 - Önnur stoðin á að byggja á sjóðsöfnun og samtryggingu með skylduaðild líkt og íslensku lífeyrissjóðirnir
 - Þriðja stoðin á að byggja á frjálsum viðbótarlífeyrissparnaði líkt og við sjáum í séreignarsjóðum á vegum lífeyrissjóðanna og bankanna

Þriggja stoða lífeyriskerfi

- I. stoð: Almennatryggingar → skatttekjur
- II. stoð: Lífeyrissjóðir → 4% + 8%
- III. stoð: Viðbótarlífeyrissparnaður → 4% + 2%

Hvaðan koma eftirlaunin?

Löggjöf – I. stoð

- Lög nr. 29/1890 um styrktarsjóði fyrir alþýðufólk.
- Lög nr. 17/1909 um almennan ellistyrk.
- Lög nr. 26/1936 um alþýðutryggingar.
– Lífeyrissjóður Íslands.
- Lög um almannatryggingar nr. 50/1946.
- Lög um almannatryggingar nr. 100/2007 og lög um félagslega aðstoð nr. 99/2007.

II. stoð Lífeyrissjóðir

- Almennu lífeyrissjóðirnir
 - sjóðsöfnun
- Opinberu sjóðirnir
 - Að hluta:
 - sjóðsöfnun
 - gegnumstreymi
 - Ábyrgð launagreiðanda

Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins

- Stofnaður með lögum nr. 101/1943.
- Heildarlög um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins
 - nr. 64/1955 (lög nr. 65/1955)
 - nr. 29/1963 (lög nr. 16/1965)
- Lög um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins nr. 1/1997.
- Lög um Lífeyrissjóð hjúkrunarfræðinga nr. 2/1997.

Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins

- Réttindi skilgreind í lögum
- Réttindi hvorki aukin né skert til samræmis við eignir og skuldbindingar sjóðsins

Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins

- 1997 tóku gildi breytingar á lögum LSR
- Sjóðnum skipt í 2 deildir, A og B
- B-deild LSR starfar skv. eldra kerfi
- B-deild LSR byggir á gegnumstreymi og að hluta sjóðsöfnun
- A-deild LSR byggir á sjóðsöfnun með líkum hætti og lífeyrissjóðir á almennum vinnumarkaði
- Allir nýir sjóðfélagar ganga í A-deild og B-deild lokuð fyrir nýjum sjóðfélögum og launagreiðendum

A-deild LSR - iðgjald

- Greitt af heildarlaunum
- Iðgjald sjóðfélaga - 4%
- Mótframlag launagreiðanda
 - Breytilegt, nú 11,5%
- Eignir og iðgjöld = skuldbindingar, þ.e. full sjóðsöfnun

B-deild

- Hluta sjóðsöfnun og að hluta gegnumstreymi
 - Iðgjald, 23. gr.
 - Lífeyrishækkun, 33. gr.
 - Bakábyrgð ríkisins, 32. gr.
- Ríkissjóður hefur greitt inn á skuldbindingar sínar umfram lagaskyldu

Þróun lífeyriskerfisins

- 1969 samkomulag aðila vinnumarkaðarins um stofnun atvinnutengdra lífeyrissjóða með skylduaðild og sjóðsöfnun.
- Lög um eftirlaun aldraðra félaga í stéttarfélögum nr. 63/1971. (lög nr. 97/1979).
- Lög um starfskjör launþega nr. 9/1974.
- Lög um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda nr. 55/1980.
- Lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða nr. 129/1997.

III. stoð

Viðbótarlífeyrissparnaður – 1999

- 8% af heildarlaunum – hámark
 - 4% lágmarksiðgjald í lífeyrissjóð
 - 4% hámarksiðgjald í séreignarsjóð
- Kjarasamningsbundið mótframlag
 - Mótframlag launagreiðanda 2%

Réttindi - Eign

- Almannatryggingar
- Grunnréttindi
- Skylda – valfrjálst
- Samtrygging – séreign
- Sjóðsöfnun – gegnumstreymi
- Einkaréttur – opinber réttur

Réttindi - Eign

1. mgr. 76. gr. stjórnarskár.

„Öllum, sem þess þurfa, skal tryggður í lögum réttur til aðstoðar vegna sjúkleika, örorku, elli, atvinnuleysis, örbirgðar og sambærilegra atvika.“

1. mgr. 72. gr. stjórnarskrár.

„Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína nema almenningsþörf krefji. Þarf til þess lagafyrirmæli og komi fullt verð fyrir.“

Lífeyrisréttindi eru stjórnarskrárvarin eignarréttindi

Hugtakið eignarréttur skv. 72. gr. stjórnarskrár víðtækt – ekki aðeins hlutbundin réttindi

- Umboðsmaður Alþingis
- Hæstiréttur Íslands
- Mannréttindadómstóll Evrópu

Tryggingafræðileg úttekt

39. gr. l. nr. 129/1997

- „Hrein eign lífeyrissjóðs til greiðslu lífeyris ásamt núvirði framtíðariðgjalda skal vera jafnhá núvirði væntanlegs lífeyris vegna þegar greiddra iðgjalda og framtíðariðgjalda. Áætlun um framtíðariðgjöld og væntanlegan lífeyri skal miðuð við sjóðfélaga á þeim tíma sem tryggingafræðileg athugun tekur mið af.“

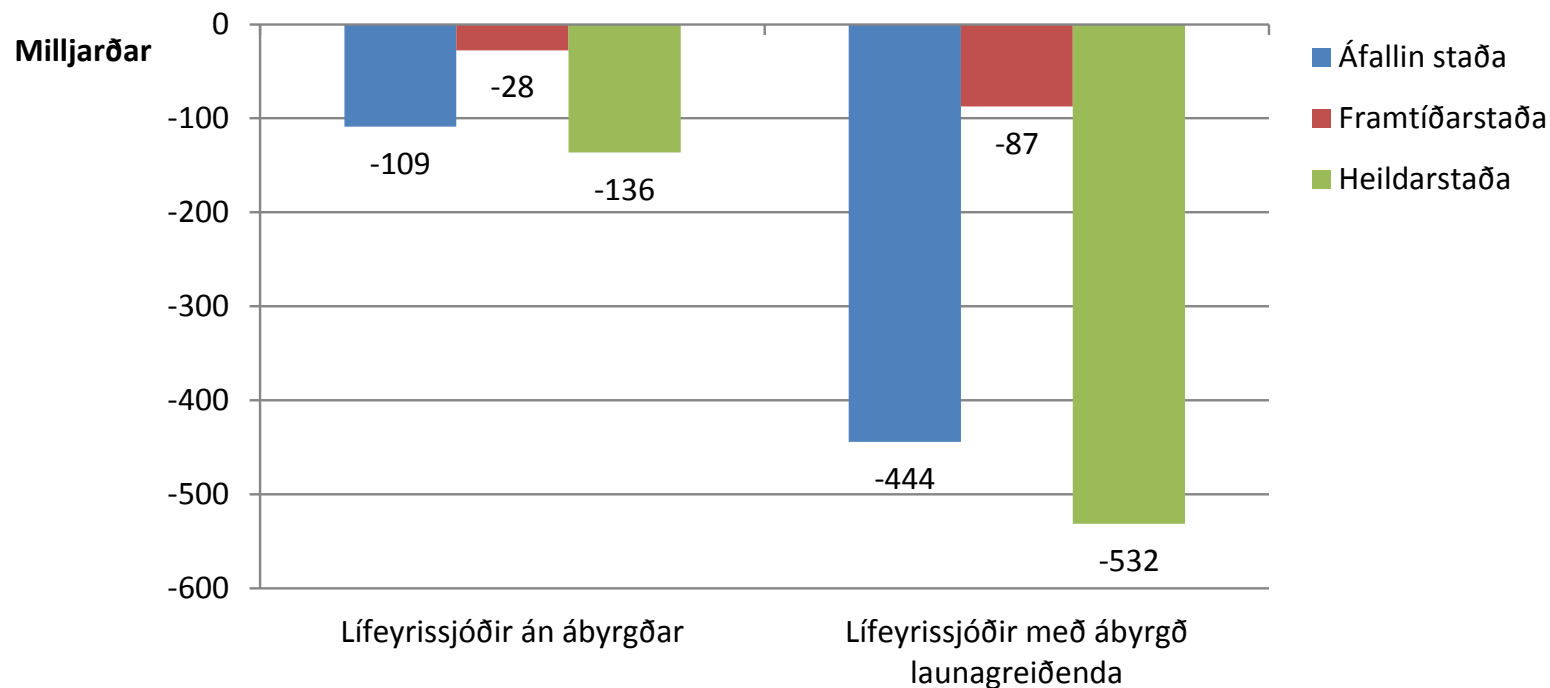
Aukning/skerðing skv. 39. gr. l. nr. 129/1997

- Sjóður á að eiga fyrir skuldbindingum sínum
- Ákvæðið á rætur að rekja til samnings ASÍ og VSÍ um lífeyrismál frá 12. des. 1995
- Í samningnum segir:
„Skyldutrygging í lífeyrissjóðum gerir kröfu til þess að engum manni verði skv. ákvæðum kjarasamninga gert að greiða iðgjöld til lífeyrissjóðs sem kann að vera ófær um að standa við loforð um lífeyrisgreiðslur síðar meir.”

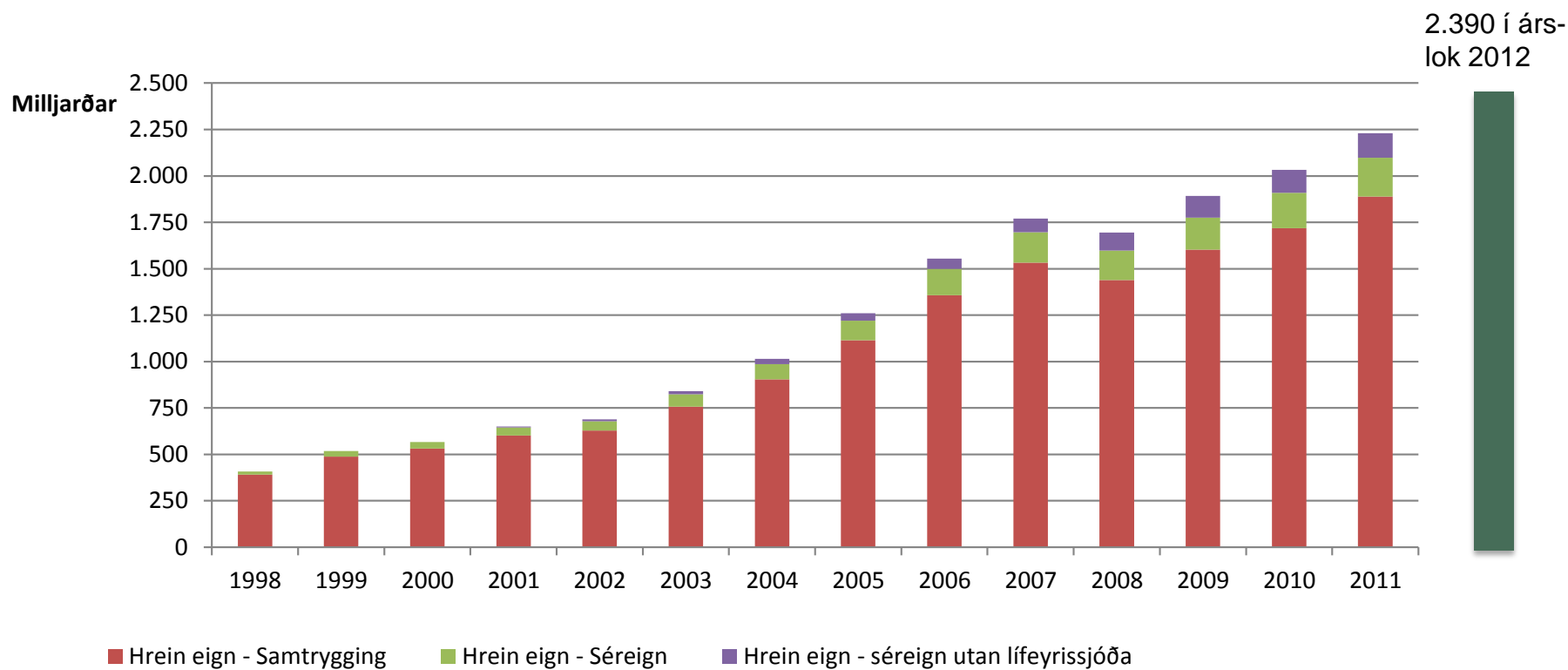
39. gr. l. 129/1997

- Vikmörk:
 - Meira en 10%
 - Meira en 5% í meira en fimm ár
- Ef breyta ber samþykktum sbr. 39. gr. þá nægilegt að fara inn fyrir 5% markið

Tryggingafræðileg staða í milljörðum í árslok 2011

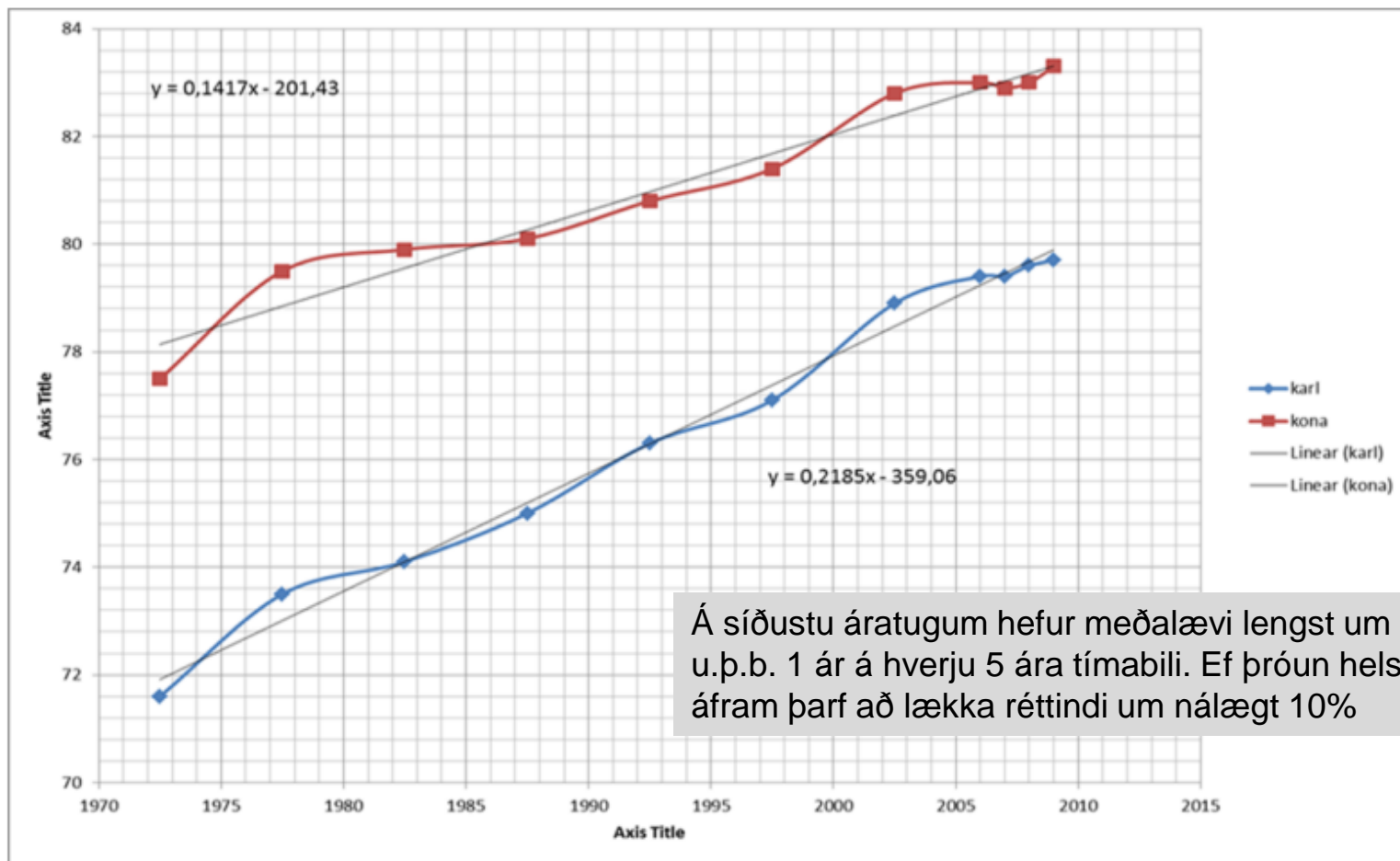

Heildareignir hafa meira en fimmfaldast frá 1998

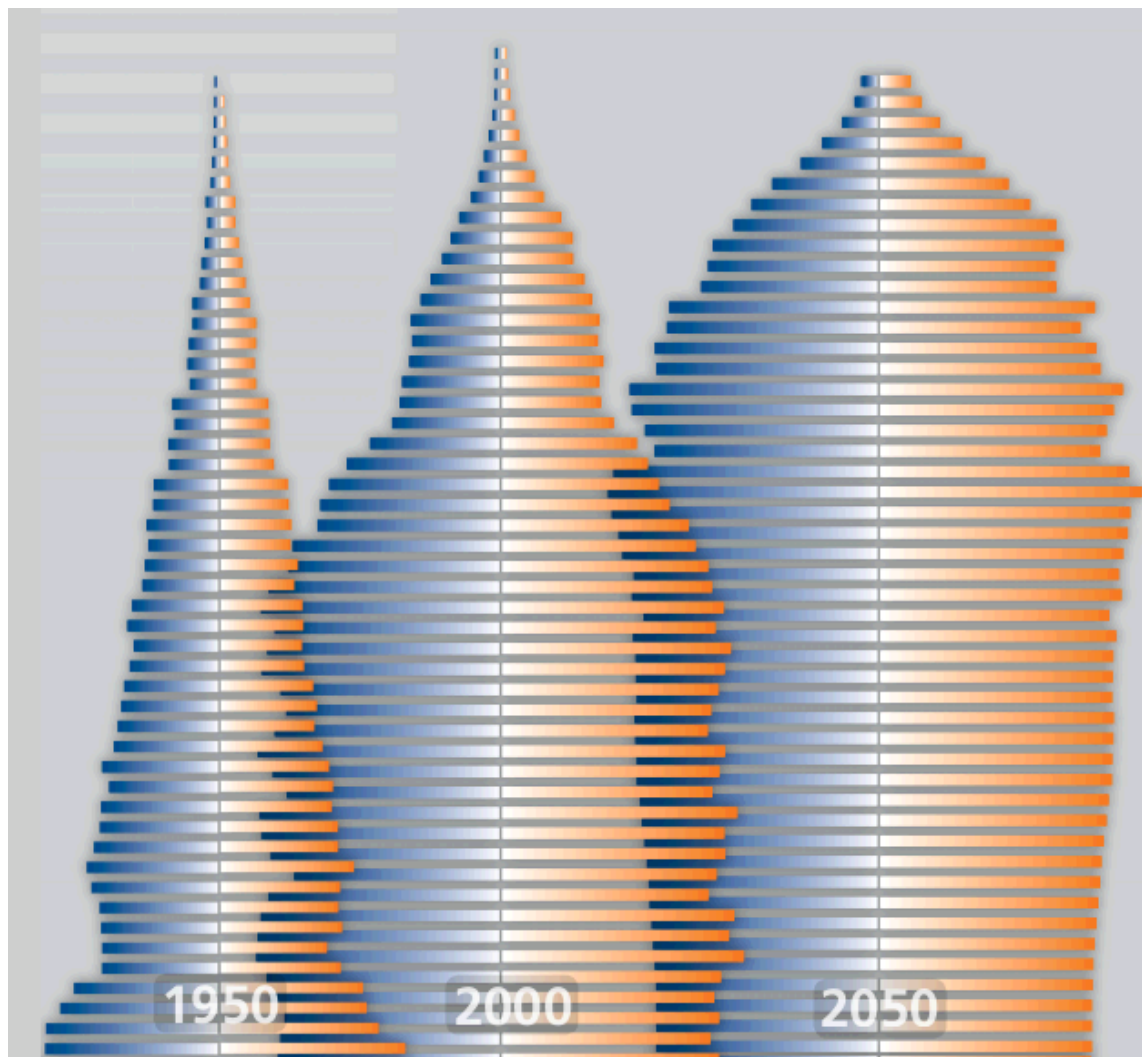
Heimild: Fjármálaeftirlitið

Lengri meðalævi eykur skuldbindingar

Á síðustu áratugum hefur meðalævi lengst um u.þ.b. 1 ár á hverju 5 ára tímabili. Ef þróun helst áfram þarf að lækka réttindi um nálægt 10%

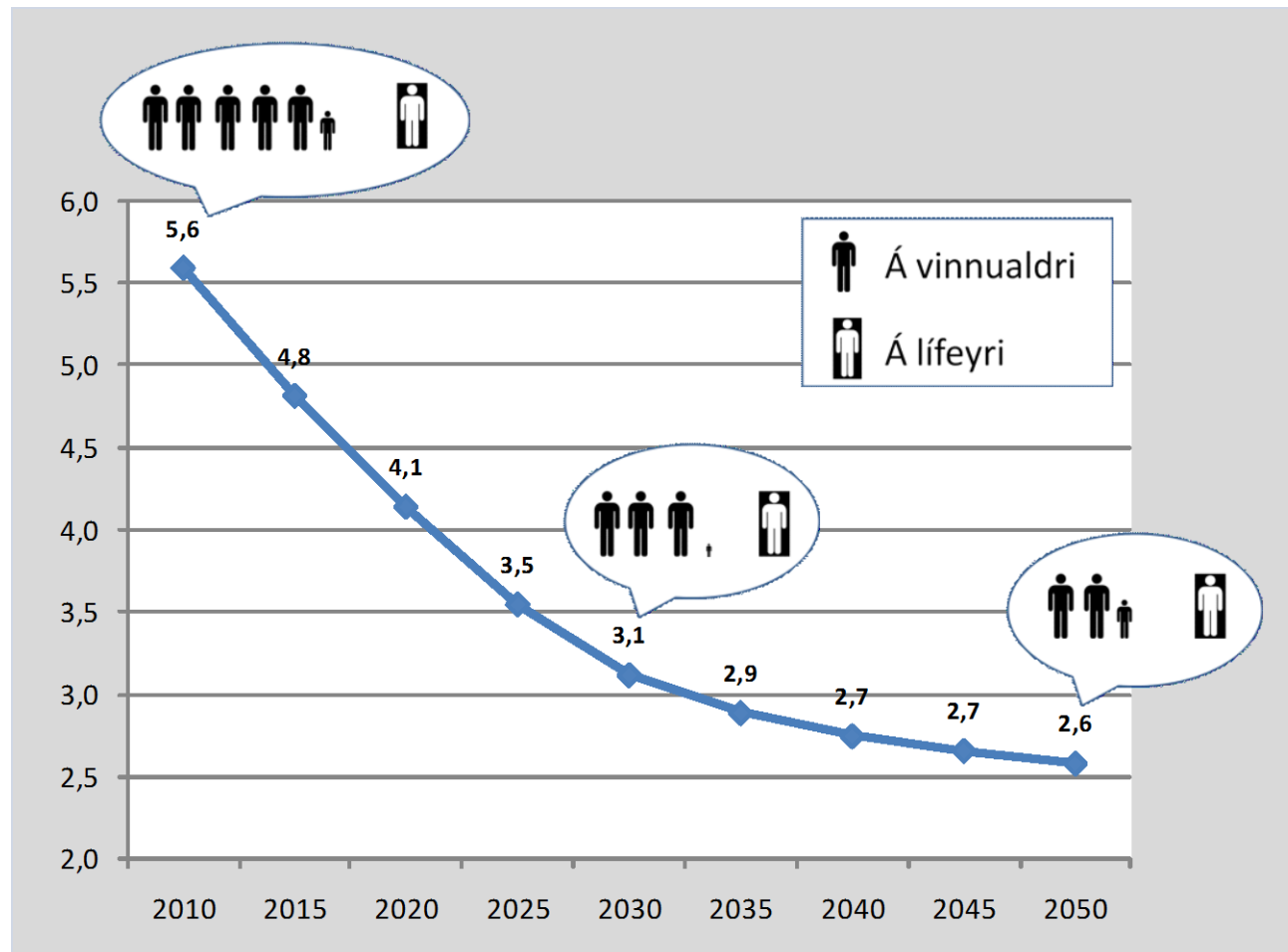
Aldurssamsetning þjóðarinnar er að breytast

Á næstu árum mun
aldurssamsetning
þjóðarinnar breytast
samkvæmt
mannafjöldaspám

Eignastýring þarf að
taka mið af því

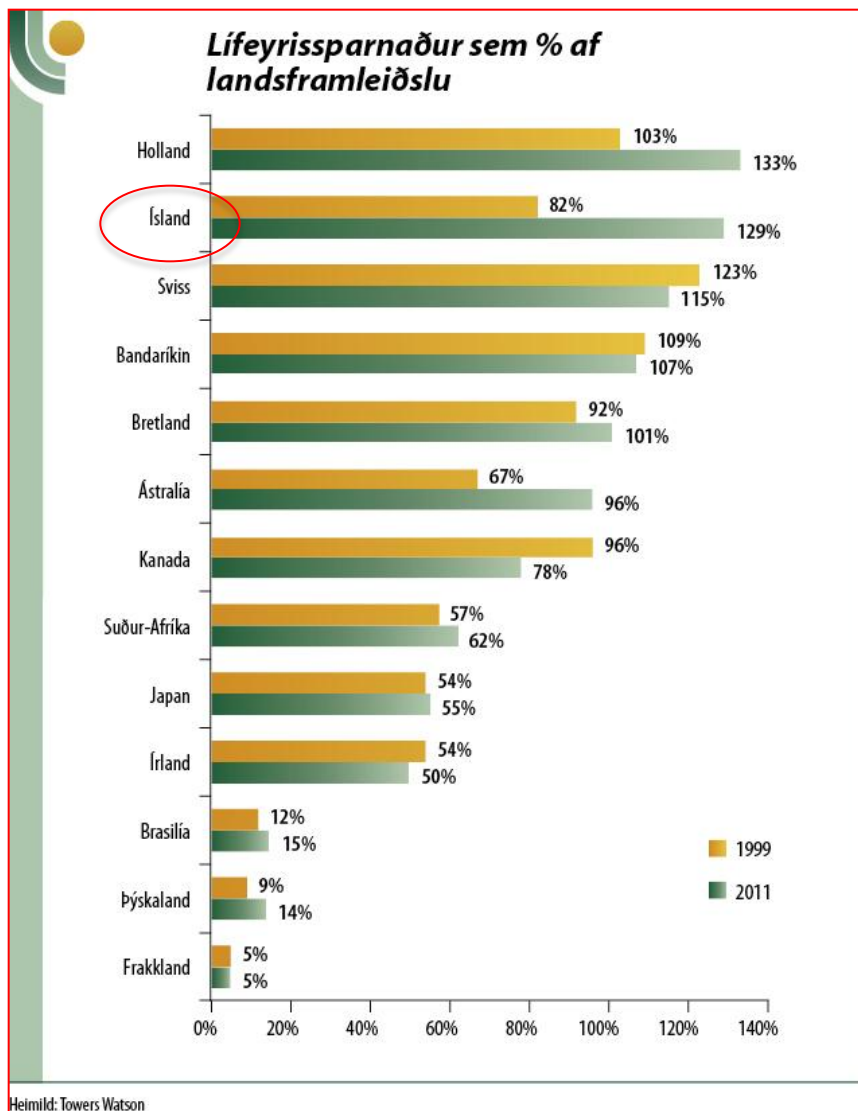
Gerbreytt þjóðfélag, vinnandi á hvern lífeyrisþega mun fækka ...

Heimild: Hagstofa Íslands

18. apríl

Okkar eign og áhætta

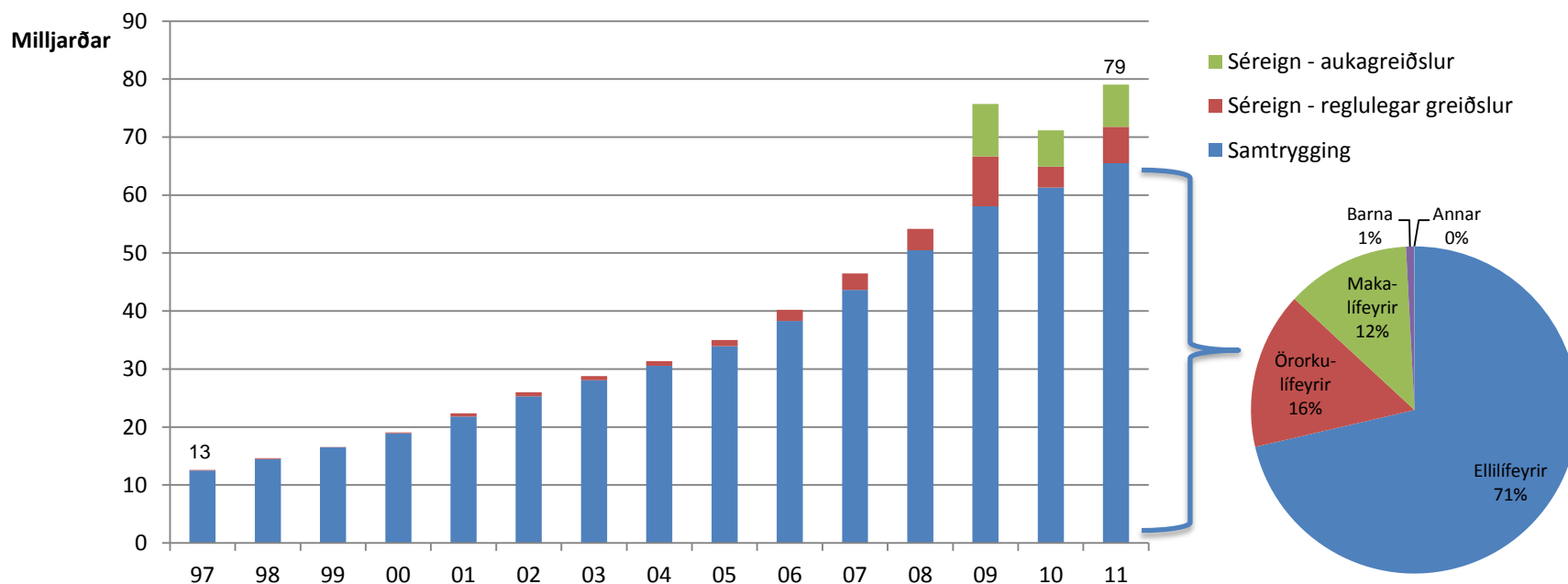
Alþjóðlegur
samanburður

Eignir eru nú um
140% af VLF

Lífeyrisgreiðslur hafa sexfaldast

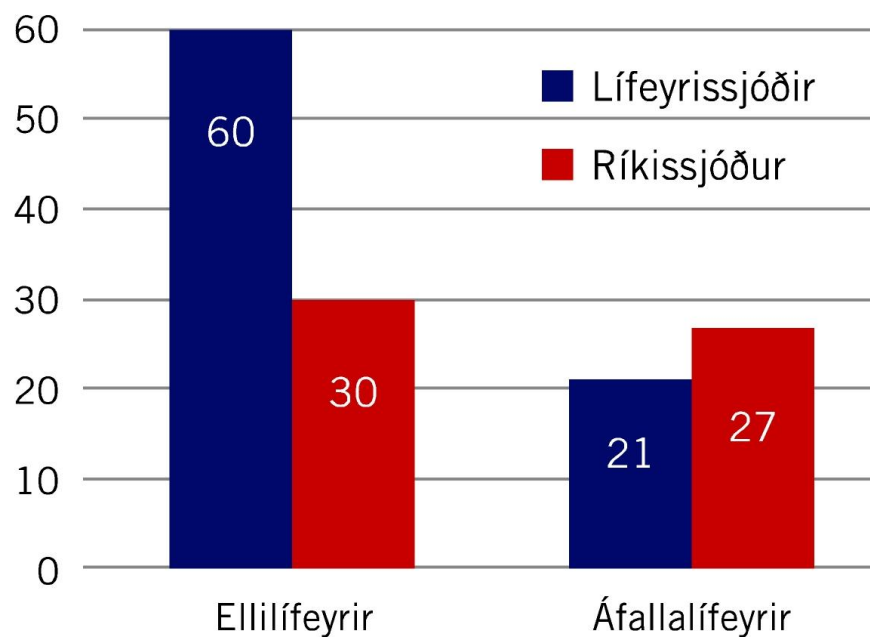
Eftirlaunagreiðslur munu aukast hratt á næstu árum

Heimild: Fjármálaeftirlitið.

Meirihluti eftirlauna frá lífeyrissjóðum

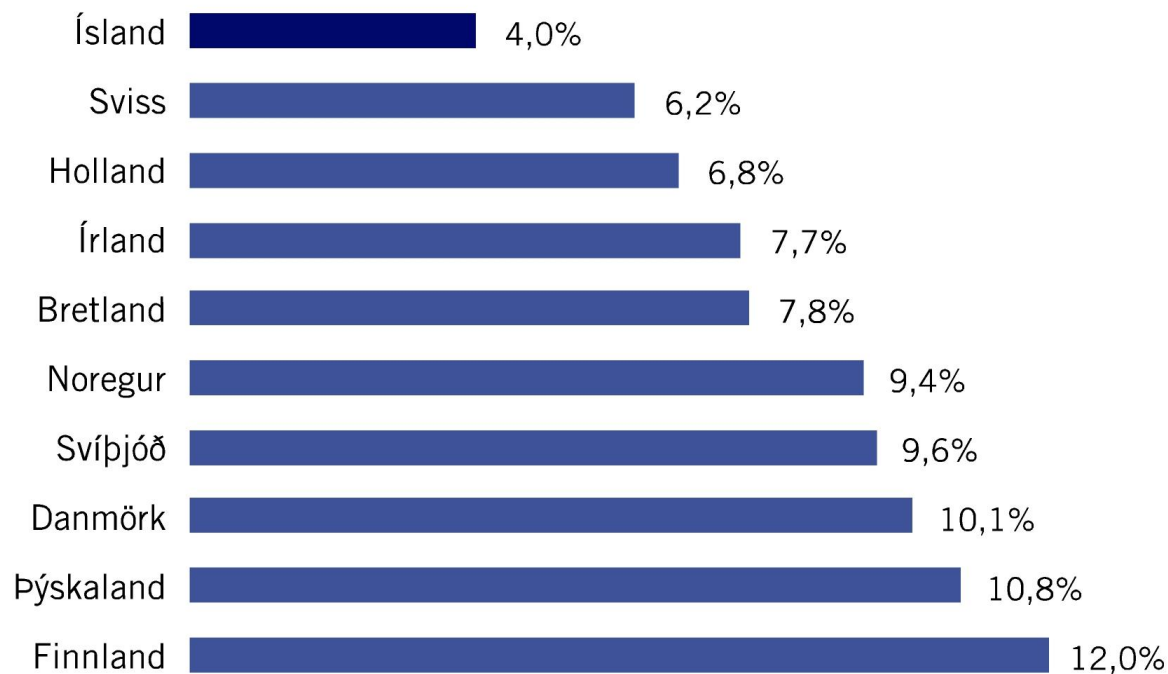
Ellilífeyrisgreiðslur 2011 - milljarðar

Heimild: Fjármálaeftirlitið og Tryggingastofnun ríkisins

Ríkið sleppur vel vegna öflugra lífeyrissjóða

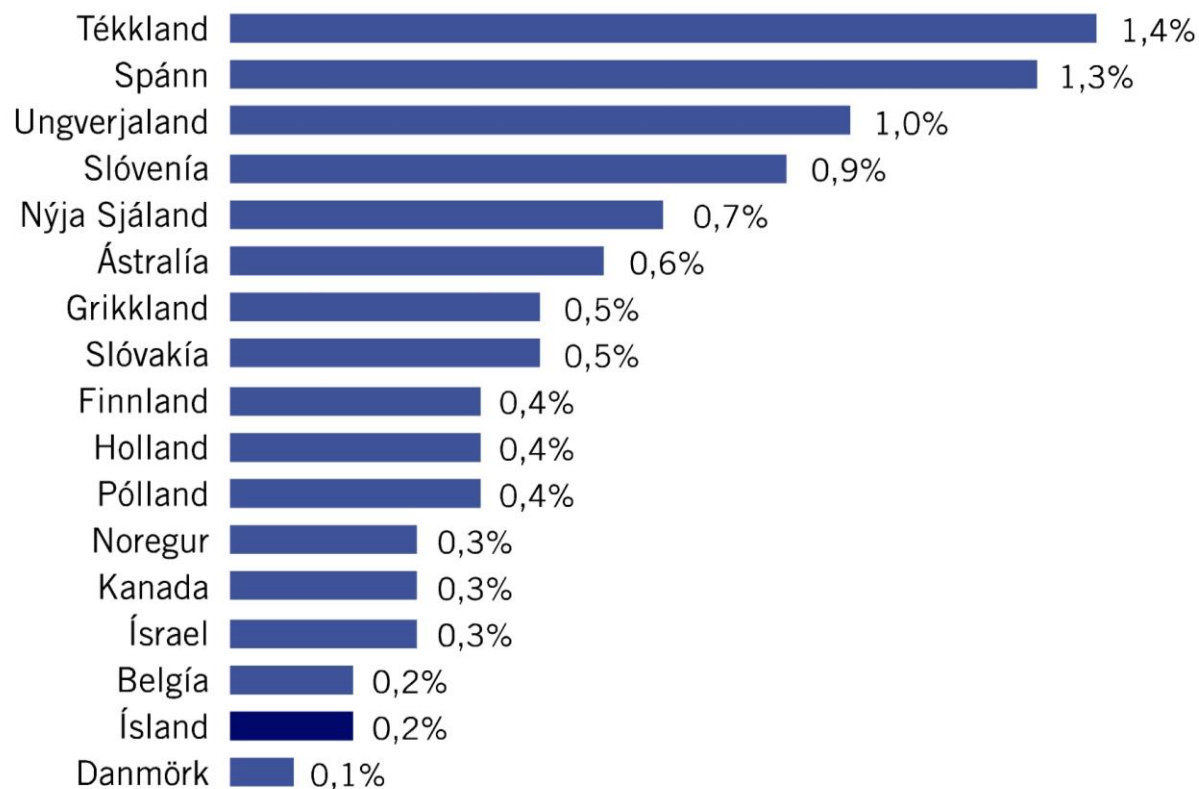
Ellilífeyrisgreiðslur ríkissjóðs sem % af VLF 2010

Heimild: OECD Global Pension Statistics

Hagkvæmir íslenskir sjóðir

Rekstrarkostnaður lífeyrissjóða sem % af eignum 2010

Heimild: OECD Global Pension Statistics

Ýmsar hugmyndir – heimildir?

- Tímabundin útgreiðsla séreignar
- Eignarskattur lagður á lífeyrissjóði
- Heimildir til að fella niður kröfur
- Skattlagning á þegar áunnin séreignarsparnað
 - LL fékk lögfræðialit um lögmæti.
 - Hvaða takmarkanir setur stjórnarskrá íslenska lýðveldisins heimildum löggjafans til að skattleggja nú áunninn séreignarsparnað skv. lögum nr. 129/1997?

Ákvæði stjórnarskrár

- 65. gr. – Jafnræðisregla
- 77. gr., einkum 2. mgr.
 - Bann við afturvirkri skattlagningu
- 72. gr. – Eignarréttarvernd

Helstu niðurstöður lögfræðialits

- Stenst ekki 65. gr. þar sem afleiðingarnar bitna ekki með sama hætti á sambærilegum hópum.
- Að taka upp á ný álagningu skatta á tekjur liðins tíma og ákveða að skattleggja þær með öðrum hætti en þá var gert ráð fyrir, er í andstöðu við 2. mgr. 77. gr. stjórnarskrárinnar.
- Að breyta inntaki eignarréttar manna í séreignarsjóði er í andstöðu við 72. gr. stjórnarskrárinnar og koma þar sjónarmið um réttmætar væntingar, réttaröryggi, meðalhóf, jafnræði og hversu sérgreind þessi eignarréttindi eru, öll til sögunnar og bera að sama brunni.

Horft til framtíðar – fjöldi verkefna

- Aðilar vinnumarkaðarins
 - Bregðast við lengingu meðalævi/lægra vaxtaumhverfi
- Ríkissjóður
 - Byggja upp sjálfbært kerfi til framtíðar
 - Neikvæð tryggingafræðileg staða sjóðanna
 - Draga úr víxlverkun greiðslna TR og lífeyrissjóða
 - Takmarkaðir fjárfestingarkostir – gjaldeyrishöft
- Einstaklingar
 - Viðhorfsbreyting
 - Taka ábyrgð á eigin framfærslu
 - Lífeyrismál eru hluti af fjármálum fjölskyldunnar alla ævi

Lifðu vel og lengi!